

ALT PENEDEÈS

Els pressupostos generals de l'Estat destinen un milió d'euros a la reforma del museu de Vilafranca

Ampli suport de la població al vilafranquí David Sánchez, que una jutgessa vol empresonar emparant-se en el fet que va ser insubmís

DOSSIER

Sis dies de gener

COP D'ULL

Un hivern molt fred
Vilafranca ha viscut uns mesos de novembre i desembre dels més freds dels últims vint anys

FOTO: Gemma Marsó

AGENDA

Aquest diumenge la rambla de la Girada de Vilafranca acull la Festa del Xató i els Tres Tombs

Sis dies de gener (18-23 de gener de 1939): L'ocupació franquista del Penedès

Façana de la basílica de Santa Maria i plaça de Jaume I de Vilafranca del Penedès. Gener de 1939. Es pot veure l'empremta del refugi soterrani i una de les entrades (Biblioteca Nacional).

Fa setanta anys que les tropes franquistes ocupaven el Penedès en el seu imparable camí de l'anomenada Campanya de Catalunya. I tot i que n'han passat més de trenta des de la fi del franquisme formal, un vel de silenci i oblit segueix planant sobre aquest període sagnant de la nostra vida col·lectiva. Per això, avui obrim les finestres de la història i espolem l'estora de les vergonyes il·lustrant amb imatges desconegudes per la majoria de penedesencs.

CONCEPTES CLAU

“ No va ser un passeig triomfal, va haver-hi molta resistència republicana i l'aviació franquista es va acarnissar amb els desvalguts que fugien.

“ El mateix dia que es completava l'ocupació del Penedès el president Companys abandonava Barcelona que va ser presa tres dies després.

La Campanya de Catalunya

Tot i que l'opinió generalitzada sobre l'anomenada Campanya de Catalunya, coincideix amb la que va escriure l'historiador Hugh Thomas: “*un desfile de la victoria, precedido de una desbandada*”, el cert és que també cal recordar l'heroica i solidària resistència d'alguns soldats i companyies republicanes per tal de retardar al màxim possible l'avanç de les tropes franquistes, i donar temps a una retirada més o menys ordenada dels efectius militars republicans i dels milers de civils que, a peu o en carros, es dirigien cap al nord, primer a Barcelona i després a la frontera Francesa.

El 23 de desembre de 1938, amb les primeres canonades al front de Serós, s'inicià l'anomenada Campanya de Catalunya, que va cloure el 13 de febrer de 1939, quan el darrer refugiat passà la frontera francesa. Les tropes franquistes iniciaren l'ofensiva amb superioritat militar, tant d'homes com de material de guerra. Aquestes forces formaven l'anomenat Exèrcit del Nord a les ordres del general Dávila, en el qual estaven inclosos el Cos d'Exèrcit Marroquí, amb la 13a, 50a i 105a divisió, dirigit pel general Yagüe; i el Cos d'Exèrcit de Navarra, amb la 4a i 5a divisió i el CTV italià, dirigides per José Solchaga, que passaren pel Penedès. Les forces republicanes formaven el Grup d'Exèrcits de la Regió Oriental (GERO) dirigit pel general Hernández Saravia, i integrat per l'Exèrcit de l'Est i per l'Exèrcit de l'Ebre. Aquest darrer, format pel Vè, XIIè, XVè i XXIVè cossos d'exèrcit, fou el que actuà pel Penedès i les comarques veïnes.

El front al Penedès

Des de mig mes de gener, una corrua de refugiats, civils i soldats en retirada, desbandada o deserció, marxaren per les carreteres cap a Barcelona. S'emportaven tot tipus de trastos que anaven abandonant progressivament a mesura que el viatge es feia llarg i pesat. El dia 15 de gener, al seu pas pel Penedès, la filera de refugiats va ser atacada per l'aviació franquista que metrallà sense pietat els desvalguts que intentaven fugir: homes vells, dones, nens, animals... Uns dels atacs es produí entre l'Arboç i els Monjos, i el fotògraf Robert Capa en va deixar testimoni gràfic (aquestes imatges van ser recuperades per l'historiador Carles Querol i van servir de base per a l'exposició “Capa, aquí”). Mentre, el gruix de l'exèrcit republicà estava dividit entre els que defensaven algunes de les posicions de l'L-2 al Gaià i els que es preparaven a fer-ho a la seva rereguarda (l'L-3 a Subirats), i els que es retiraven en desbandada. L'Estat Major i la Caserna General de l'Exèrcit de l'Ebre s'instal·laren a Vilafranca del Penedès el dia 16 de gener, mentre que la línia de front restà establerta al riu Gaià.

El 18 de gener la 5 Divisió de Navarra aconseguia de creuar el Gaià. A partir d'aquest mo-

ment i al llarg de cinc llargs dies, l'aviació franquista bombardejà sistemàticament tot el Penedès per tal d'afèblir les resistències republicanes i endarrerir l'èxode cap a la frontera, tal com es pot veure a l'exposició "Els bombardejos franquistes al Penedès, 1937-1939" organitzada per l'Estació Territorial de Recerca Penedès (IEP).

El 19 de gener el gruix de les tropes franquistes passà el Gaià i inicià l'ocupació del Baix Penedès, enmig de forts enfrontaments amb les forces republicanes, especialment la 158a brigada de carrabiners, que resistí a Bonastre, Masllorç, Albinyana, la Bisbal del Penedès, el Montmell..., tal i com podem comprovar en les fosses on hi ha les restes de soldats republicans inhumats (www.totselsnoms.org). La 13a i la 5a Divisió avançaren per l'interior i ocuparen Bonastre, Masllorç, i el Montmell, mentre que les forces de la 105a i 50a Divisió ho feien per la costa. El periodista Josep Perrarnau escriurà: "En total una trentena de poblacions ocupades en el dia d'avui, on tot serà diferent a partir d'aquest moment: unes altres autoritats,

Soldat de la Legió Cóndor alemanya a Vilafranca del Penedès el gener de 1939 (Estació Territorial de Recerca Penedès - Institut d'Estudis Penedesencs).

Interior de la basilica de Santa Maria de Vilafranca del Penedès el gener de 1939. Durant la guerra va ser utilitzada com a taller i magatzem (Biblioteca Nacional).

Penedès i l'Anoia, la 13a Divisió seguí la carretera N-340, i la 105a Divisió anà paral·lela a la costa, mentre que la 50a restà de reserva. L'estratègia seguida per les tropes republicanes per tal d'endarrerir l'avanç de les tropes franquistes fou la de destruir els ponts, tant del ferrocarril, com de carretera. La major part dels ponts del ferrocarril i de la carretera N-340 al Penedès foren volats

El 21 de gener les tropes franquistes van concloure l'ocupació del Baix Penedès (Banyeres, Bellvei, l'Arboç i Cunit) i ocuparen una part de l'Alt Penedès (Castellet i la Gornal, Santa Margarida i els Monjos i Vilafranca del Penedès) i del Garraf (Canyelles, Cubelles i Vilanova i la Geltrú). A Vilafranca del Penedès, on pertanyen les imatges que acompanyen aquest article, les tropes franquistes entraren al migdia, i la població es mantingué amagada a les seves cases i refugis, i només al cap d'un temps alguns veïns sortiren a rebre els soldats franquistes. Ben aviat, es va col·locar la bandera bicolor al balcó de l'Ajuntament i es va endarrerir el rellotge municipal dues hores, ja que a l'Espanya franquista el rellotge es regia pel solar, mentre que el pregoner anunciava per l'endemà missa a la rambla, amb assistència del general Juan Bautista Sánchez. A partir d'aquell moment Cal Bolet es va convertir en una presó per on pas-

uns altres diners i una altra salutació. L'alcalde i els que integraven el comitè segurament han passat a engrossir les caravanes cada vegada més nombroses de gent que fugí sense cap altre rumb que el nord, sense saber quan i on es detindran."

Cauen el Baix Penedès i una part de l'Alt

El 20 de gener les tropes franquistes aconseguiren trencar la resistència de les forces republicanes del XVè Cos d'Exèrcit dirigides pel tinent coronel Tagüeña, a l'interior, i les del XXIVè Cos d'Exèrcit dirigides pel tinent coronel Buxó, a la costa. Els franquistes ocuparen quasi tot el Baix Penedès (la Bisbal del Penedès, Llorenç del Penedès, Sant Jaume dels Domenys, Albinyana, Santa Oliva, el Vendrell, Sant Vicenç de Calders i Calafell) i Pontons. A partir d'aquell moment, la 5a Divisió avançà pel nord-oest del

Protegeix el teu carnet de conduir contra la pèrdua de punts:

- Subsidis de 1.000 € per privació temporal del permís de conduir.
- Subsidis de 1.000 € per revocació administrativa del permís de conduir.
- Defensa penal per accident de circulació.
- Tramitació de recursos de multes.
- Trasllat del vehicle o del conductor en cas de positiu en la prova d'alcoholèmia

I molts avantatges més...

A més, trobaràs l'assegurança del teu cotxe amb les millors condicions

Vine i informa't a la nostra oficina del carrer Amàlia Soler, núm. 100 - Vilafranca del Penedès
938 199 790 • 93 453 40 05

Des de 1906
Mutual de Conductors

**PÒLISSA
CARNET DE CONDUIR:**

Preu normal: 68,89 € Ofertassa: 51,66 €

25% DESCOMPTE

saren un miler de soldats republicans, que posteriorment foren repartits pels diversos camps de concentració franquistes.

Tal i com escriu el tinent coronel republicà Tagüeña: “El 21 de enero, los tanques y la caballería del enemigo penetraron por todas partes en nuestra línea débil y entraron en Villafranca del Panadés, pero con el esfuerzo máximo de

nuestros oficiales, que no tenían ya casi soldados, establecimos una línea delante de Ordal. Ese mismo día llegó la 196 Brigada, que procedía de la Zona Centro-Sur, a la que hicimos ocupar posiciones en segunda línea.” Efectivament, Tagüeña, al capdavant del Cos d'Exèrcit que era al Penedès, organitzà una línia defensiva al llarg de la serra d'Ordal, a dreta i esquerra de la carretera N-340, per on havia de passar forçosament el gruix de les tropes franquistes.

Cau el Garraf i resisteix Ordal

El 22 de gener les tropes franquistes es van haver d'aturar a l'alçada d'Avinyonet del Penedès a causa de la resistència que presentava la línia defensiva republicana a Subirats. Els enfrontaments duraren dos dies, i un gran nombre de soldats republicans hi

perderen la vida i foren enterrats en fosses fetes a les vinyes i a les muntanyes pels mateixos veïns. En canvi, l'avanç franquista va seguir per la costa, ocupant tot el Garraf (Olivella, Sant Pere de Ribes i Sitges), la part central de l'Alt Penedès (Olèrdola, la Granada, el Pla del Penedès, Puigdàlber, Lavern, Sant Pau d'Ordal, Santa Fe, les Cabanyes, la Granada, i Avinyonet) i la septentrional (Sant Sadurní d'Anoia, Sant Pere de Riudebitlles, Torrelavit, Font-rubí, Mediona, Vilobí, Sant Martí Sarroca, Torrelles de Foix...).

El 23 de gener, però, la 196a Brigada que havia arribat del Centre era envoltada per les forces franquistes i després de mantenir durs enfrontaments es va dispersar. El testimoni del caporal d'Intendència de la citada 196a Brigada, Miguel Hernández Sánchez (reproduït per Pérez Reverte), és prou aclaridor:

“Se aproximan para encontrar al enemigo. De pronto comienza a sonar el ruido de las ametralladoras. Una fuerza franquista les ha emboscado. Los hombres comienzan a caer heridos por el fuego y se dan cuenta de que están siendo cercados. Quienes no caen heridos salen corriendo, otros intentan rendirse. Cada uno intenta salvar su pellejo. La unidad queda desecha en muy pocos minutos.” Diversos testimonis, veïns de la zona, coincideixen en aquest relat, i expliquen que alguns soldats republicans que es rendiren foren passats per les armes allà mateix.

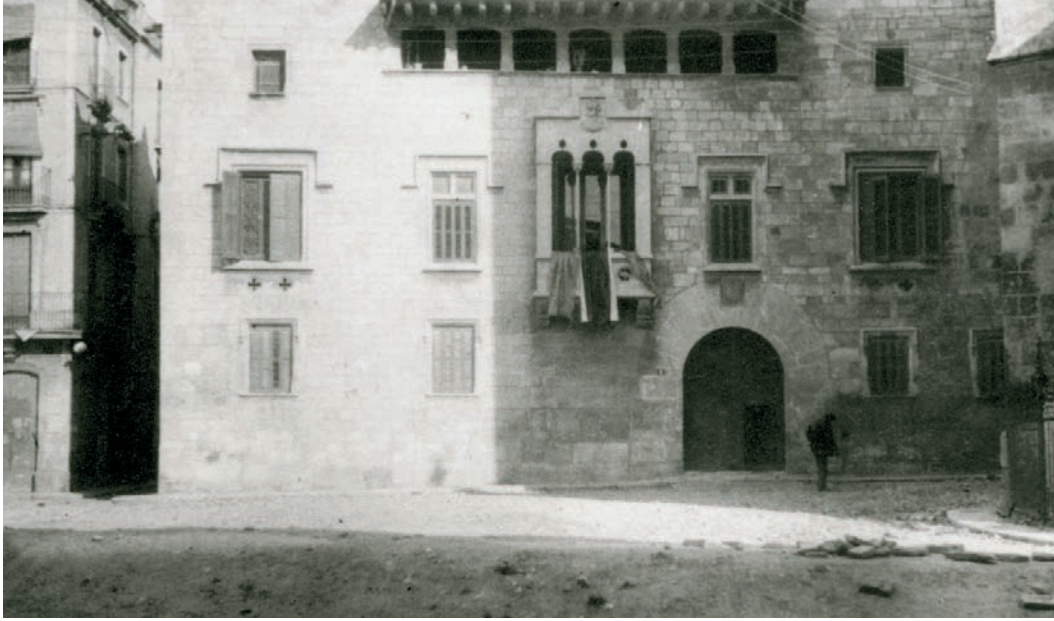
Aquest dia es completà l'ocupació franquista del Penedès (Subirats, Sant Llorenç d'Hortons, Gelida, Vallcarca i Garraf, Olesa de

Bonesvalls...). Aquella mateixa nit, el president Companys abandonava Barcelona, i abans de fer-ho va visitar la plaça de Sant Jaume on manifestà al seu amic Antoni Rovira i Virgili: “Tardarem molt de temps a tornar a la nostra terra”. Mentre, a Tarragona es reuniren els franquistes Ramon Serano Suñer, Dionisio Riudrejo, Josep Maria Fontana i el general

Yagüe, per tal de preparar l'entrada a Barcelona i marcar la política a seguir un cop Catalunya estigués plenament ocupada. L'endemà l'exèrcit franquista seguí el seu avanç sobre Barcelona, que va caure el dia 26 de gener.

A partir del 24 de gener el Penedès restà a mans de les tropes franquistes, i s'implantaren les comissions gestores nomenades pels caps de les forces d'ocupació franquistes per tal d'administrar els municipis, amb l'ajut de la Guàrdia Civil i de la Falange, i la col·laboració de bona part de l'Església Catòlica. S'iniciava un període marcat per la repressió, la misèria i el feixisme. Però aquesta és una altra història.

Ramon Arnabat

Façana del palau Baltà amb les banderes franquistes penjant al balcó, a la plaça de Jaume I de Vilafranca del Penedès. Gener de 1939 (Estació Territorial de Recerca Penedès - Institut d'Estudis Penedesencs).

Per saber-ne més:

- ABC, *Doble diario de la Guerra Civil*, Madrid, Prensa Española, 1980.
- Ramon ARNABAT, *La gent i el seu temps, 1890-1940*, Santa Margarida i els Monjos, Ajuntament, 1993.
- Adrià CABEZAS, *La Guerra Civil a Vilanova i la Geltrú, aspectes militars*, Vilanova i la Geltrú, IEP, 2009.
- Gabriel CARDONA, *Historia militar de una Guerra Civil*, Barcelona, Flor de Viento, 2006.
- David ÍÑIGUEZ i Joan SANTACANA, *Les fosses d'Albinyana*, Calafell, Llibres de Matrícula, 2003.
- David JOU, Roland SIERRA i Robert TEIXIDÓ, *La Guerra Civil a Sitges*, Sitges, GES, 2000.
- Enrique LISTER, *Nuestra guerra*, París, Ebro, 1966.
- José Manuel MARTÍNEZ BANDE, *La batalla de Cataluña*, Madrid, San Martín, 1979.
- Josep PERARNAU, *Diari de la caiguda de Catalunya*, Barcelona, Ediciones B, 1989.
- Jorge M. REVERTE, *La caída de Catalunya*, Barcelona, Crítica, 2006.
- Daniel SANCHO, *A l'ombra del Vesper, 1936-1939*, Santa Margarida i els Monjos, Ajuntament, 2006.
- Josep M. SOLÉ SABATÉ, *L'ocupació militar de Catalunya*, Barcelona, L'Avenç, 1987.
- Manuel TAGÜEÑA LACORTE, *Testimonio de dos guerras*, Mèxic, Ediciones Oasis, 1973.
- Alfons VIDIELLA, *El Vendrell 1936-1939*, el Vendrell, Ramon Nadal, 2001.
- Joan VILLARROYA, “La Campaña de Catalunya”, dins DDAA, *La Guerra Civil a Catalunya*, Barcelona, Edicions 62, 2004, vol. 4.
- www.totselsnoms.org.

SESSIÓ D'AUDIÈNCIA PÚBLICA DEL PRESSUPOST MUNICIPAL DE 2009

Dilluns dia 19 de gener,
a les 8 del vespre,
se celebrarà a la Casa de la Vila la

**sessió d'audiència pública
d'exposició del projecte de
pressupost municipal
per a l'any 2009**

Fes-hi els teus suggeriments
i propostes.

Participa-hi !!!

